

5. Леонтьев Д. Гуманистическая психология как социокультурное явление / Д. Леонтьев // Психология с человеческим лицом: гуманистическая перспектива в постсоветской психологии / [под ред. Д. Леонтьева, В. Щур.] – М.: Смысл, 1997. – С. 19–29.

6. Психологічна енциклопедія / [авт.-упоряд. О.М. Степанов]. – К. : Академвидав, 2006. – 424 с.

7. Узнадзе, Д.Н. Психология установки / Д.Н. Узнадзе. – Питер., 2001. – 416 с.

Литвинчук М.Ю.

науковий кореспондент,

Інститут психології імені Г.С. Костюка

Національної академії педагогічних наук України

ПРОБЛЕМА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ: МОТИВАЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ

З одного боку, під мотивацією розуміється сукупність зовнішніх і внутрішніх факторів, що пояснюють характер протікання і результат поведінки та діяльності. З другого боку, мотивація як динамічна характеристика поведінки і діяльності має більш менш стійкі особистісні характеристики – мотиви. Мотиви не тільки приймають участь в процесі мотивації, як одного з внутрішніх факторів, а й є системою чи ієрархією, що визначає центральний ланцюг в структурі особистості – спрямованість. Спрямованість, в свою чергу, створює певний вплив на той чи інший характер вчинків особистості, на особливості її життєвого шляху і на долю в цілому.

В своєму дисертаційному дослідженні, ми висвітлюємо одну з самих розроблених і актуальних областей дослідження мотивації – мотивації досягнення. Мотивація досягнення обумовлює певний комплекс поведінкових характеристик і особистісних якостей, що мають назву «синдром досягнення».

Бурхливий розвиток досліджень в області мотивації досягнення почався в середині 50-х рр. і пов'язаний з іменами Д. Макклєнда і Дж. Аткинсона.

Дж. Аткинсон, спираючись на роботи К. Левіна, розвив першу формалізовану модель мотивації досягнення, що стала базовою для всіх наступних моделей в цій області (модель вибору ризику) [3]. Вона описує деякий «ідеальний випадок», де індивід з тим чи іншим ступенем вираженості мотивів стоїть перед задачею, котру він з відповідною ймовірністю може вирішити, причому успіх чи невдача впливають лише на його самооцінку. У цьому випадку модель вибору ризику пояснює індивідуальні відмінності в виборі тяжкості задач, тривалість та орієнтацію майбутніх дій, а також відмінності в зусиллях і досягнутих результатах. Дана розробка була спрямована на створення моделі мотивації типу «очікування і цінність» (К. Левін та інші). Відповідно до неї, суб'єктивна ймовірність досягнення цілі (очікування) і її цінність (привабливість) повністю визначають поведінку суб'єкта в ситуації вибору. Дж. Аткинсон додав до двох названих ситуаційних перемінних третю – мотиваційну. Саме це дало можливість враховувати вплив індивідуальних відмінностей особи на динаміку поведінки. Відомо, що в ситуації досягнення привабливість успіху буде тим сильніше, чим нижче суб'єктивна ймовірність успіху (тобто, чим вище її трудність), і навпаки, в ситуації уникнення невдачі привабливість уникнення невдачі буде тим слабше, чим вище суб'єктивна ймовірність успіху.

Якщо Дж. Аткинсон більше уваги приділяв створенню теорії і математичній моделі керування емпіричними дослідженнями в області мотивації досягнення, то Дж. Макклєланд описав і досліджував різноманітні прояви мотивації досягнення.

Ситуація в якій активізується мотивація досягнення Дж. Макклелланд охарактеризував наступним чином:

В зазначеній ситуації існують визначені стандарти якості:

- результат розв'язання задач оцінюється за цими стандартами;
- результат розв'язання може бути успішним чи неуспішним;
- людина розуміє свою відповідальність за наслідки.

У такій ситуації активізуються мотиви прагнення до успіху та уникнення невдачі. Людям із мотивом прагнення до успіху притаманні такі особливості:

- ситуація досягнення як особистий фактор;
- упевненість в успішному наслідку;
- активний пошук інформації для судження про свої успіхи;
- готовність прийняти відповідальність і рішучість в невизначних ситуаціях;
- відсутність ентузіазму до розв'язання нескладних чи простих задач;
- велика наполегливість на шляху до цілі;
- отримання підвищеного задоволення від зацікавлених задач;
- бажання робити більш чи менш тяжку, але реально виконувану роботу;
- здібність не розгублюватись в ситуації змагання чи перевірки здібностей;
- прагнення до розумного ризику;
- середній, реалістичний рівень домагань;
- велика завзятість у випадку виникнення перешкод;
- підвищення рівня домагань після успіху та зниження після невдачі.

Люди з мотивом уникнення невдачі властивий пошук інформації про можливість невдачі в ситуаціях досягнення. Вони беруться за виконання надскладних чи простих задач. В протилежність людям з мотивом стрімління до успіху причину невдачі приписують своїм здібностям, а успіху – зовнішнім обставинам [2].

Отже, мотивація досягнення тісно пов'язана з такою базовою характеристикою особистості, як самооцінка. Дж. Аткинсон визначив механізм мотивації досягнення як «здатність пережити гордість за досягнуте». Цей механізм актуалізується в ситуації, в яку потрапляє особистість.

Треба зазначити, що, хоча в житті існує багато ситуацій досягнення (наприклад, у навчальній, професійній, військовій діяльності), відмінність у мотивах виявляє себе в тому, що одні люди шукають такі ситуації, інші уникають їх.

Військовослужбовець обирає ціль, яка відповідає рівневі його домагань, стратегії її реалізації й виконує відповідні дії. Результат своїх дій (успішних чи неуспішних) військовослужбовець оцінює шляхом зіставлення з рівнем домагань. Результат може негативно чи позитивно впливати на самооцінку.

Відповідна атрибуція (пояснення причин результату) є компенсаційним механізмом, що дає змогу послаблювати негативний чи посилювати позитивний вплив на самооцінку.

Коли ситуація досягнення не може реалізуватися одномоментно, а потребує значних зусиль протягом тривалого часу (наприклад, зростання професійних досягнень), кожний окремих результат оцінюється в/с з погляду наближення до остаточної мети [1].

Список використаних джерел:

1. Асмолов А.Г. Психология личности / А.Г. Асмолов // Принципы общепсихологического анализа. – М.: Смысл, 2001. – 416 с.
2. Корнилова Т.В. Психология риска и принятия решений: Учебное пособие для вузов / Т.В. Корнилова. – М.: Аспект Пресс, 2003. – 286 с.
3. Lytvynchuk L.M. Features of motivational structure of an opioid addicted personality [Електронний ресурс] / L.M. Lytvynchuk // Технології розвитку інтелекту. – Т. 2. – № 5 (16). –

К. : Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2017. – Режим доступу до статті: http://www.psytir.org.ua/index.php/technology_intellect_develop/article/view/284

Ліпяніна Ю.С.

студентка;

Науковий керівник: Свідерська Г.М.

кандидат психологічних наук, доцент,

*Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка*

СТАВЛЕННЯ ДО ВЛАСНОЇ ЗОВНІШНОСТІ В ЦІЛІСНІЙ СТРУКТУРІ Я-КОНЦЕПЦІЇ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

В реаліях сучасного світу для людини її тіло являється невід'ємною частиною соціального, професійного і особистісного успіху. Особливо це важливо в юнацькому віці, коли успішність залежить від багатьох факторів. Одним із таких факторів є уявлення про своє тіло. Перебудова організму в результаті підліткового періоду веде до появи нового образу фізичного Я. Тому уявлення про свою зовнішність не випадково займає важливе місце у самосвідомості юнацького віку. Саме в цей період негативне ставлення до свого тіла може привести до психічних розладів, підвищеного рівня тривожності і неадекватної поведінки. У цей період відбувається формування нового образу тіла за рахунок переосмислення минулого досвіду і стереотипів [1].

Концепція тілесного увійшла в науковий обіг багато століть тому. Ще в античні часи відбувалося своєрідне протиставлення тіла і душі. Так, Платон вважав, що тіло – смертне, а душа – безсмертна. У період Нового часу Р. Декарт також протиставляв душу та матерію, визначаючи тіло людини як «тілесну машину». У ХІХ-ХХ ст. в роботах багатьох зарубіжних вчених відмічався посилений інтерес до актуалізації питань тілесності. Важливу роль, в межах психоаналізу, тілесному Я індивіда надавав З. Фройд, визначаючи його вплив на розвиток Его-структур, а також виникнення окремих психопатологій [6].

Пізніше представники гуманістичного напрямку (Р. Бернс, К. Роджерс та ін.) розглядають ставлення до власної зовнішності як побудову особистістю фізичного образу Я в самосвідомості (Я-концепції). Згідно теорії Р. Бернса, Я-концепція являє собою динамічну систему установок і «поглядів» суб'єкта, спрямованих на самого себе і включає когнітивний компонент (образ Я) – уявлення індивіда про самого себе; афективний компонент (самооцінку) – афективну оцінку цього уявлення, тобто емоційне ставлення до свого образу, що залежить від часових і ситуативних чинників; поведінковий компонент (потенційна поведінкова реакція) – конкретні дії, які можуть бути викликані образом Я і самооцінкою [3].

На думку Р. Бернса, уявлення про власне фізичне Я і усвідомлення його естетичного ефекту є однією з основних складових Я-концепції кожної особистості. Позитивна оцінка фізичного Я в свідомості людини, а також в судженнях оточуючих може істотно вплинути на позитивність її Я-концепції в цілому і, навпаки, негативна оцінка тягне за собою істотне зниження загальної самооцінки. Розміри і форма тіла впливають на якісну своєрідність життя індивіда, адже вони служать предметом як власних оцінок, так і оцінок, що транслюються йому іншими людьми. До того ж, уявлення про свою соматичну організацію є одним з регуляторів поведінки, що проявляються в самопрезентаціях [2].